

LBRIS

We know
books

© Editura EIKON

București, Calea Giulești 333, sector 6
cod poștal 060269, România

Difuzare / distribuție carte: tel/fax: 021 348 14 74
mobil: 0733 131 145, 0728 084 802
e-mail: difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: tel: 021 348 14 74
mobil: 0728 084 802, 0733 131 145
e-mail: contact@edituraeikon.ro
web: www.edituraeikon.ro

Editura Eikon este acreditată de Consiliul Național al
Cercetării Științifice din Învățământul Superior (CNCSIS)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

LAIU-DESPĂU, OCTAVIAN

Limbajul interzis : injurături și lexic obscen în cultura română

/ Octavian Laiu-Despău. - București : Eikon, 2022

Conține bibliografie

ISBN 978-606-49-0789-9

811.135.1

DTP: Valerian Susan

Editor: Valentin Ajder

Octavian Laiu-Despău

LIMBAJUL INTERZIS

– Înjurături și lexic obscen
în cultura română –

E I K O N

București, 2023

CUPRINS

Introducere	9
-------------------	---

PARTEA I

Definirea înjurăturii	17
Caracteristicile înjurăturii	28
Metalingvajul înjurăturii	35
Termeni obsceni	48
Din istoria cercetării fenomenului în România	75
Tematica înjurăturilor românești	85
Structura înjurăturilor românești	116
Funcțiile înjurăturilor	142
Din istoria înjurăturii la români	157
Eufemism și cenzură	192
Limbajul licențios și umorul	211
Biologia și patologia înjurăturii	226
Înjurături, religie și morală	240

PARTEA A II-A

– Limbajul licențios în cultura română –	251
Limbajul licențios în folclor	253
Limbajul licențios în literatura cultă	279
Limbajul licențios în teatru	384

Limbajul licențios în film.....	393
Limbajul licențios în muzică.....	407
Limbajul licențios în presa scrisă.....	413
Limbajul licențios la radio și TV.....	421
Din înjurăturile scriitorilor.....	431

PARTEA A III-A

„Mituri” despre înjurături.....	439
Înjurătura în citate.....	449
Dicționar de termeni și expresii obscene.....	455
Anexă.....	475
 Bibliografie.....	 481

*„Nu există întrebări interzise în știință,
nu există subiecte prea sensibile
sau prea delicate pentru a fi investigate.”*

Carl Sagan

INTRODUCERE

În filmul românesc *4 luni, 3 săptămâni și 2 zile* e o scenă în care domnu' Bebe, dubiosul personaj plătit de două studente să provoace uneia dintre ele un avort ilegal, renunță la orice fațadă de bună-cuviință și se apucă să o suđuie furios pe cea care-l amâna cu banii: „Băi, fato, băi! Păi ce pula mea, mă, tu crezi că mă prostesti pe mine ca pe ultimul fraier?” Înjurătura a pornit atât de violent, neașteptat și convingător încât m-au trecut fiori reci pe șira spinării și am simțit cum mi se face pielea de găină în acel moment. O reacție firească demonstrată de altfel și de studiile psihologice. Cercetătorii au arătat că atunci când citim sau auzim o înjurătură, mai ales una intempestivă, organismul nostru răspunde reflex printr-o stare de excitație emoțională manifestată și prin alte modificări fiziologice: inima ne bate mai tare, respirația ni se intensifică, pupilele se dilată, palmele ne transpiră, iar starea de vigilență se acutizează. Pentru ca aceste efecte să se producă trebuie totuși îndeplinită o condiție importantă: înjurătura să fie în limba maternă. E drept, și filmele americane sunt pline de înjurături dure, dar pentru români ele par atât de placide și serbede tocmai din cauză că expresiile dintr-o limbă străină nu au impactul emoțional al celor din limba neaoșă. Din acest motiv producțiile românești cu limbaj colorat, fie ele literare, dramatice, muzicale sau cinematografice, ne sună nouă mult mai strident decât producțiile similare străine, chiar dacă, obiectiv vorbind, acestea din urmă ne întrec, atât cantitativ, cât și calitativ, la „porcării”.

Înjurăturile, în special cele obscene, posedă o forță emoțională inegalabilă. Din arsenalul lingvistic de care dispunem, ele sunt cele mai potrivite unelte verbale pentru exprimarea unora dintre cele mai bruște și violente stări emoționale: durerea, furia, iritarea sau frustrarea. Alte cuvinte și expresii nu sunt în stare să transmită aceeași intensitate afectivă. Nu e deci surprinzător că societatea a dezvoltat în jurul obscenităților un tabu extrem de puternic. Regimurile totalitare le cenzurează, biserica le înfierează, școala le proscribe, dicționarele le exilează, legea le amendează, moraliștii și puriștii le repudiază.

Ca și în alte culturi, și noi asociem înjurăturilor conotații negative. E larg încetățenită ideea că aceste moduri de exprimare sunt „rele”, „urâte” sau „murdare”. Și totuși, în ciuda oprobriului public zdrobitor, sudalma nu numai că supraviețuiește, ba chiar prosperă, fiind una dintre cele mai de succes forme de verbalizare emoțională. Departe de a fi un fenomen marginal situat undeva la periferia societății, așa cum cred sau vor să creadă unii, înjurăturile fac parte din vocabularul de bază al limbii române și transgresează orice bariere de vârstă, sex, condiție socială sau regiune geografică. Ba mai mult, înjurătura nu ține cont nici de hotarele dintre popoare și accede la statutul de manifestare globală. E adevărat că vocabularul, structura și tipologia acestor expresii țin de specificul cultural local, dar înjurătura ca fenomen lingvistic, definită în sens larg ca rostirea unor formule tabu pentru a exprima sau trăda anumite emoții, e mai degrabă o caracteristică general umană. Potrivit antropologilor și psihologilor, înjurătura face parte dintre acele invariante sau „universalii” umane, trăsături definitorii ale speciei, comune tuturor culturilor. În toate limbile există anumite cuvinte și expresii pe care

societatea le interzice și care nu sunt rostite decât sub imperiul unor stări emoționale intense. Domeniile din care tabuul își extrage lexicul specific sunt variate, dar în special lexicul obscen e comun multor culturi. Prin *lexic obscen* înțelegem subsetul relativ restrâns de cuvinte populare privitoare la anatomia și fiziologia zonei „de jos” a corpului, adică a sexualității și a excreției.

Această carte se dorește o introducere în studiul înjurăturii și al vocabularului obscen, al formei și uzului lor, cu accent pe limba și cultura română. La noi, știința „injuriologiei” rămâne încă un teritoriu insuficient explorat. Deși parte integrantă din cultura și societatea românească, fenomenul nu a suscitat interesul academic pe care l-ar merita. Multă vreme cercetătorii au ignorat, marginalizat sau chiar eludat acest domeniu esențial al expresiei umane. În bună măsură tabuul din jurul obscenității s-a răsfrânt și asupra studiului său. Vorbim de fapt aici de un tabu de gradul al doilea, un „meta-tabu” care de altfel nu-și găsește justificarea. În principiu, nimic nu ne împiedică să avem o știință obiectivă, riguroasă și „curată” despre un subiect delicat, nedemn sau „murdar”. Așa cum un tratat de ginecologie poate fi prestigios chiar dacă „obiectul” de discuție e rușinos pentru unii, și un studiu despre înjurături nu are de ce să nu fie pertinent și onorabil.

Chiar dacă fascinantă ca activitate detectivistică, reconstituirea bibliografiei românești a înjurăturii s-a dovedit o operațiune anevoioasă, întrucât sursele sunt disparate, obscure uneori și inegale ca importanță. În special după anii 2000 o serie de autori au spart vechile tabuuri și constrângeri legate de studiul limbajului trivial și au publicat numeroase articole valoroase. Totuși, lucrări

LRDIS We know

sistematice de dimensiunile unui volum lipsesc. În alte părți situația e ceva mai bine pusă la punct. Numai în engleză s-au publicat cel puțin 15 cărți despre înjurături. Cărți serioase, scrise de specialiști în domeniul lor. Alte volume pe aceeași temă au apărut de asemenea în franceză, italiană, spaniolă sau portugheză. Dintre limbile romanice principale, româna e singura care rămâne mai prejos la acest capitol. Unul dintre motivele pentru scrierea acestei cărți a fost și remedierea acestei stări de fapt.

Cu toate că interesul profesional lasă de dorit, pentru publicul larg subiectul pare să fie mereu de actualitate. Dovadă în acest sens sunt și articolele care apar când și când în presă, începând încă din secolul 19, despre „înjurătura la români” sau „efectele înjurăturii”. În 1994, săptămânalul cultural *Dilema* publica dosarul *Înjurătura, azi, când „frumoase versuri scrie țara/ de dimineața până seara”* (nr. 63). Tema a suscitat un asemenea interes din partea cititorilor și a colaboratorilor, încât o săptămână mai târziu publicația revenea cu o continuare intitulată complice *Repriza a doua – Cititorii știu ce este* (nr. 64), probabil singurul caz din istoria *Dilemei* când două numere succesive tratau aceeași temă. După douăzeci de ani, revista, devenită între timp *Dilema veche*, readucea chestiunea în discuție în dosarul *În jurul înjurăturii* (nr. 548/2014). Nu mai vorbim de puzderia de bloguri și pagini personale online care, în cele mai diverse tonalități stilistice, iau în discuție limbajul trivial și sudălmile noastre strămoșești.

Când povesteam că lucrez la o carte despre înjurături și limbaj obscen reacția oamenilor era în majoritatea cazurilor una de entuziasm și exaltare. Puțini erau aceia pe care subiectul îi lăsa indiferenți. Aproape fiecare avea o opinie pe care ținea să o împărtășească, o istorioară

amuzantă, un banc deochiat sau o înjurătură inedită pe care a auzit-o într-o oarecare împrejurare.

Cine ar fi cel mai îndreptățit să scrie despre înjurături? Pentru că ne referim la niște fapte de limbă, sarcina le revine în primul rând lingviștilor. Totuși, fenomenul nu aparține în exclusivitate lingvisticii și prin urmare merită să fie cercetat din multiple perspective. Având în vedere relevanța sa socială și culturală complexă, studiul înjurăturii are tangențe și cu psihologia, antropologia, sociologia, psihiatria, istoria, religia, critica literară, jurnalistică sau traductologia. Să vedem pe la alte case cine s-a ocupat de acest subiect controversat. După cum era de așteptat, avem lingviști (Geoffrey Hughes, 1991 și 2006; Ruth Wajnryb, 2004; Magnus Ljung, 2011; Michael Adams, 2016; John McWhorter, 2021), dar și un jurnalist (Vito Tartamella, 2006), o scriitoare (Nancy Huston, 2002), un antropolog (Ashley Montagu, 1967), un psiholog (Timothy Jay, 2000), o specialistă în literatura medievală și renesanțistă (Melissa Mohr, 2013), un specialist în științe cognitive (Benjamin K. Bergen, 2016) sau o specialistă în robotică (!) și neuroștiințe (Emma Byrne, 2017). Cartea de față e scrisă de un medic pasionat de lingvistică și, inevitabil, nu avea cum să lipsească un capitol despre biologia și patologia înjurăturii. Înjurătura ca boală nu se justifică decât în opoziție cu înjurătura normală, „sănătoasă”. Vorbim aici de boală în sensul clinic, medical, și nu în sensul figurat de „molimă a societății” prin care unii moralști descriu deprinderea de a sudui.

Când începi să scrii despre obscenitățile de limbaj te confrunți vrând-nevrând cu o problemă de stil. Care să fie tonul cel mai nimerit când te imbarci într-o asemenea aventură? Cum să vorbești despre ceea ce nu se spune?

Cum să abordezi în termeni academici un subiect „ne-academic”? Cum să te afunzi în bălăriile limbii fără să-ți pierzi drumul și cumpătul? Din pricina naturii implicite a temei pândeste permanent riscul de a cădea în extreme, de a părea frivol, doct sau sentențios. În entuziasmul lor pentru subiectul tratat, unii autori și-au împănât propriul discurs cu limbaj colorat (Emma Byrne sau Michael Adams, de exemplu). Materialul ilustrativ din această carte este într-atât de divers și bogat încât mi s-a părut inutil și superfluu să mai vin cu completări personale în text. În extrema cealaltă, și arborarea unui stil prețios și a unui academism rece vine cu riscurile sale. Când te apuci să discuți în termeni elevați, livrești, despre „prostii” se produce un contrast între registre generator de comic involuntar. Și cum acest umor e inevitabil, nu mi-a rămas decât să conștientizez faptul ca atare și să-l accept ca făcând parte din regula jocului.

Cei care comentează și analizează obiceiul de a înjura al oamenilor au în genere puncte de vedere extreme, negative în majoritatea cazurilor, și pline de subiectivism, prejudecăți și locuri comune. Iar cel mai adesea nu rezistă tentației de a se erija în instanțe morale, fapt vizibil și în eseistica românească. Persoanele care înjură, decretează unii autori, se găsesc pe o poziție moralmente inferioară în raport cu cei care nu au deprins năravul. Înjurătura nu ar fi decât o dovadă a lipsei de caracter și a mizeriei sufletești de care suferă unii dintre semenii noștri. Nici atitudinea contrară nu e însă de dorit – să lauzi necondiționat beneficiile terapeutice și virtuțile artistice nemaipomenite ale înjurăturii. M-am ferit aici să emit judecăți de valoare cu aplicație generală și am insistat în schimb pe caracterul instrumental al limbajului trivial. Din această perspectivă,

obsценitățile și înjurăturile nu sunt bune sau rele în sine, ci adecvate sau inadecvate în funcție de contextul situațional particular în care se utilizează. Între a fi avocat sau procuror, am ales să fiu martor. Nu un martor al apărării, și nici al acuzării, ci unul pe cât posibil imparțial, dar nu detașat.

Studiul științific al înjurăturii ne poate dezvălui aspecte nebănuite despre noi înșine. Ne ajută să înțelegem mai bine psihologia și pragmatica comunicării intra- și interpersonale. Ne arată cum limbajul trivial contribuie la construirea sau distrugerea relațiilor sociale. Ne permite să elaborăm o teorie emoțională a limbajului mai completă. Ne oferă o imagine mai nuanțată a modului de funcționare normală și patologică a creierului și a felului în care diferitele tipuri de limbaj sunt codificate la nivel neural. Ne relevă valorile și tabuurile culturale ale unei societăți, atât prezente, cât și din trecut.

Nu în ultimul rând, limbajul obscen și înjurăturile merită cercetate și studiate în sine, căci orice fenomen cultural universal e o fereastră către înțelegerea mai profundă a naturii și comportamentului uman.

Doresc să le mulțumesc tuturor acelorora – prieteni, rude sau cunoscuți – care au întâmpinat acest proiect cu entuziasm și care mi-au fost de real ajutor prin comentariile și ideile lor originale și valoroase. Îi sunt îndatorat lui Hendrik Kraft pentru materialele inedite pe care a avut amabilitatea să mi le pună la dispoziție. De asemenea le mulțumesc Daianei Felecan, lui Mircea Păduraru, lui Marcel Tolcea și lui George Damian pentru discuțiile, sfaturile sau observațiile lor extrem de pertinente și utile. Îi sunt recunoscător în special nașului Vlad Viorel, un

depozitar nesecabil de folclor românesc *autentic*. Nu în ultimul rând, țin să le mulțumesc în mod deosebit părinților mei care, cu răbdare și atenție, mi-au citit și corectat manuscrisul în toate etapele redactării sale și care, în pofida temei neortodoxe, m-au încurajat permanent să continui și să duc la bun sfârșit această carte.

PARTEA I

DEFINIREA ÎNJURĂTURII

• **Înjurătura – o noțiune fluidă**

Lingvistul american Paul Roberts spunea despre argou (*slang*) că este unul dintre acele lucruri pe care toți îl recunoaștem, dar pe care nimeni nu-l poate defini.¹ În termeni similari au fost descrise și pornografia sau science-fiction-ul. Înjurătura e la fel. În forma ei tipică, cu toții o identificăm când o auzim, iar intuitiv avem o oarecare idee cam la ce se referă. Problema apare când vrem să o prindem într-o definiție riguroasă. Nici măcar specialiștii, de la noi sau de aiurea, nu s-au pus întotdeauna de acord. Pentru a complica lucrurile, pe lângă sensul de bază al substantivului „înjurătură” – să-i spunem deocamdată „urare inversă”, probabil cea mai potrivită descriere minimală² – și al verbului corespunzător „a înjura”, s-au dezvoltat sensuri secundare, extinse, figurate. Extensiunea semantică a termenilor nu este de dată recentă și s-a încetățenit atât în limbajul comun, dar și în cel jurnalistic sau al criticii literare.

¹ „Slang is one of those things that everybody can recognize and nobody can define” (Paul Roberts, *Understanding English*, Harper, New York, 1958, p. 342).

² Zafiu, 2007, p. 250; Zafiu, 2015a, p. 6.

„Înjurătura” devine sinonimă cu insulta, inițial cea vulgară, apoi de orice tip. Ulterior lărgirea de sens cuprinde critica violentă, ostilă, apoi cea rațională, argumentată, iar în final orice tip de contestare, protest sau împotrivire. „A înjura” ajunge opusul lui „a lăuda” sau „a aprecia”. Astfel, din această perspectivă, o persoană sau un ziar poate „înjura” guvernul, să zicem, fără a apela de fapt la termeni vulgari sau expresii triviale. Paradoxal, poți să înjuri fără cuvinte „injurioase”.

Criticul și istoricul literar Mircea Tomuș, în volumul *Răsfrângeri* (1973), atrăgea atenția asupra riscului de a abuza de aceste cuvinte:

Cât de periculos întinsă este utilizarea verbului „a înjura” în ceea ce s-ar putea numi viața cotidiană a literaturii noastre este greu de bănuț. Există cărți „înjurate” și autori „înjurați”; încinși în focul unei discuții contradictorii, partenerii devin adversari și se „înjură” reciproc. Există o bursă: cine a mai „înjurat” pe cine, cine se prevede că va fi „înjurat”, speculații dacă va riposta sau nu cutare la „înjurătură”.

iar mai departe:

Termenul „a înjura” a cunoscut o mișcare de translație în dicționarul semantic: de la pagina înțelesului său obișnuit, s-a deplasat spre locul termenului „a critica”, suprapunându-i-se, în parte, și amenințând chiar să-l acopere, să-l copleșască. Ar fi o iluzie să ne închipuim că suprapunerea s-a făcut numai cu zona superlativelor sau, mai bine zis, a exagerărilor spre violent a termenului „a critica”. Nu, „a înjura” nu înseamnă numai a ataca violent, pățimaș, nedrept; „a înjura” acoperă întreaga gamă a lui „a critica”, inclusiv obiectiile călduțe sau aluzia în doi peri; poate chiar și discuția unei probleme ridicate, indirect, de carte. „A înjura” amenință să însemne tot ce nu este „a elogia”.³

³ Mircea Tomuș, *Răsfrângeri*, Dacia, Cluj-Napoca, 1973, pp. 50-53.

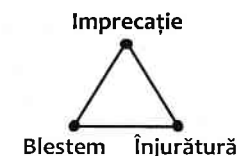
Problematică este și utilizarea cu șens lărgit a acestor noțiuni într-un text de specialitate, de pildă într-un articol de lingvistică. Devine neclar, și în final nefolositor, dacă autorul se referă la actul de limbaj specific, adică la sensul de bază („urarea inversă”), sau la unul dintre înțelesurile derivate – critică, invectivă, calomnie etc.

Tocmai acest sens restrâns, fundamental, interesează mai mult aici. Înainte însă de a căuta o definiție mai precisă ne vom opri asupra a doi termeni conecși, aduși adesea în discuție în relație cu înjurătura.

• Un nod greu de descâlcit

Înjurătură este unul dintre acei termeni care se utilizează atât în limbajul comun, cât și în cel de specialitate. Din acest motiv unii autori îl percep ca pe un termen conotat prea popular și încearcă să-l evite și să-l înlocuiască cu variante mai pretențioase care să sune mai savant. Două sunt de obicei neologismele alese: *injurie* și *imprecație*. Acesta din urmă, pe de altă parte, mai substituie sau se asociază cu un alt termen moștenit, folosit în vorbirea curentă. Este vorba de *blestem*.

Avem prin urmare trei termeni – *înjurătură*, *blestem* și *imprecație* – aflați într-o relație complicată care, în funcție de context și autor, oscilează de la cvasi-sinonimie la complementaritate.

Când apar împreună nu este întotdeauna limpede ce fel de raporturi se stabilesc între cele trei noțiuni. În citatele de mai jos, de pildă, se pare că se realizează o distincție între blestem, imprecăție și înjurătură, înțelese ca entități disjuncte, de sine stătătoare:

Imprecațiile, injuriile și blestemele sunt propoziții optative exclamative.⁴

Problema constă în calitatea blestemului, a imprecăției, a înjurăturii [...]⁵

[Țigani din Țiganiada] reciproc își adresează imprecății, blesteme, înjurături⁶

Înjurătura este rudă cu blestemul și imprecăția.⁷

Iorgu Iordan discuta în *Stilistica limbii române* (1944) despre „cauzele care explică bogăția extraordinară a limbii noastre în invocații propriu-zise, în imprecății, blesteme și înjurături” (p. 253). Totuși, în alt loc din aceeași lucrare, lingvistul pare să aprecieze că imprecățiile subsumează blestemele și înjurăturile: „un loc însemnat ocupă, în limba vorbită, imprecățiile de tot felul (blestemele, invocarea unor puteri supranaturale, înjurăturile ș.a.)” (p. 21). Aceeași optică adoptă și Rodica Zafiu: „Din prima categorie [a actelor de limbaj agresive în sine, n.n.] fac parte *insulta* și *imprecăția* (înjurătura sau blestemul)”⁸.

⁴ *Gramatica limbii române*, Editura Academiei RSR, vol. II, București, 1966, p. 35.

⁵ Coteanu, 1973, p. 114.

⁶ Alexandru Rosetti, Boris Cazacu, Liviu Onu, *Istoria limbii române literare: De la origini până la începutul secolului al XIX-lea*, Minerva, București, 1971, p. 497.

⁷ Mihăilescu, 1994, p. 6.

⁸ Zafiu, 2007, p. 220.

Mircea și Luiza Seche, în dicționarul lor de sinonime⁹, consideră că termenul *imprecăție* e sinonim cu *blestemul*, pe de o parte, și cu *înjurătura*, pe de alta.

Din cele de mai sus reiese că *imprecăția* s-ar afla cumva la mijloc între *blestem* și *înjurătură*, în două ipostaze: fie ca o punte de legătură care face trecerea de la un concept la altul, fie ca o noțiune „umbrelă” ce le înglobează pe celelalte două. Pe de altă parte, și relația de contiguitate dintre blestem și înjurătură a fost adesea observată și pare a fi bine stabilită. Despre înjurătură s-a spus că este o „categorie mai specială de blestem”¹⁰, că are „caracterul unui blestem minor”¹¹ sau că ar fi „un relict degradat al blestemului”¹². Blestemul, la rândul său, e o „specie folclorică vecină și tangentă cu înjurătura”¹³. Relația de înrudire dintre cele două noțiuni a fost remarcată și în popor: o femeie din satul Micherechi socotea că „blăstămu și sudalma tă cam sore-s aște”¹⁴.

Cheia ieșirii din această încâlceală pare să fie o mai bună înțelegere a ceea ce se numește *imprecăție*. În vorbirea cotidiană termenul nu e prea des utilizat, iar înțelesul său nu e întotdeauna bine precizat. De altfel, nici din textele de specialitate citate mai sus nu se discerne o întrebuintare și o accepție unitară a noțiunii. Pentru scopul nostru ne vom servi de următoarea definiție „de lucru”:

Imprecăția este o formulă prin care se invocă răul, nenorocirea sau răzbunarea divină asupra cuiva sau a

⁹ Mircea și Luiza Seche, *Dicționar de sinonime*, Litera Internațional, București, 2002.

¹⁰ Diaconu, 1999-2000, p. 390.

¹¹ Kernbach, 1995, p. 283.

¹² Evseev, 1997, p. 224.

¹³ Oișteanu, 2016, p. 70.

¹⁴ Martin, 2000, p. 118.

ceva. Obiectul acțiunii este o persoană sau un lucru, iar agentul este fie neprecizat (se subînțelege viața, soarta, providența), fie un fenomen nepersonalizat (boală, foc etc.), fie o ființă (entități supranaturale, persoane reale sau legendare, animale). Chiar dacă este adresată direct unui interlocutor, ea are aspectul unei dorințe exprimate la persoana a 3-a prin care ceva sau cineva să pricinuiască un rău altcuiva. În această accepție a termenului, în categoria imprecățiilor *nu* intră expresiile în care agentul acțiunii este însuși emițătorul sau destinatarul formulei (adică amenințările sau invitațiile ofensatoare).

Definiția de mai sus pare să fie identică cu cea a blestemului, însă există o diferență de nuanță. În cazul *blestemului propriu-zis* scopul invocatorului este împlinirea *ad litteram* a celor exprimate tocmai prin rostirea formulei respective. Credința profundă în eficacitatea vorbei, în puterea cuvintelor de a influența și produce efecte concrete în lumea exterioară, stă la baza semnificației magice a blestemului. Nu oricine și nu oricum poate profera un blestem. Doar anumitor persoane „autorizate” li se acordă această prerogativă pe care o îndeplinesc la momente deosebite într-un cadru ritualizat și cu o tehnică specială. Rezultatul acțiunii este orientat spre viitor, iar efectul preconizat se înțelege că se poate produce cu întârziere, uneori considerabilă.

La polul opus se află *imprecățiile stereotipe* care, prin utilizare frecventă, și-au pierdut funcția magică, s-au golit de conținut semantic și nu au decât rolul de a transmite o anumită stare afectivă (surpriză, frustrare etc.) concomitentă cu momentul rostirii. De exemplu, când cineva rostește *Arză-te-ar focul!*, de obicei nu își dorește ca interlocutorul să fie literal consumat de flăcări și nici măcar

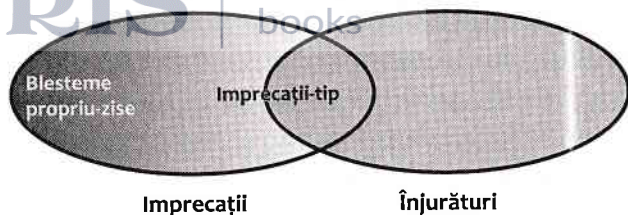
nu-și formează imaginea mentală a acțiunii respective. Același lucru e valabil și în cazul ascultătorului. Metafora e moartă. Când astfel de imprecății-tip conțin un termen puternic tabuizat (*dracu* sau un termen obscen) ele devin, după cum vom vedea, înjurături (*Lua-te-ar dracu!* sau *Fută-te câinii!*).

În tabelul de mai jos sunt puse în paralel diferențele și asemănările dintre cele două situații extreme, pe de o parte un blestem „bona fide”, iar pe de alta o formulă imprecatorie stas.

Tabel 1

Tip de imprecăție	Blestem propriu-zis	Imprecăție stereotipă
Exemplu	<i>Să-ți lovească trăsnetul casa!</i>	<i>Arză-te-ar focul!</i>
Funcție magică	Da	Nu
Scop	Împlinirea celor exprimate	Exprimarea unei stări afective
Direcție temporală	Orientat spre viitor	Orientată spre prezent
Formulă	Creată <i>ad-hoc</i> /Ritualizată	Stas (stereotip)
Conținut semantic	<i>Ad litteram</i>	Golită de sens
Conotație	Puternic negativă	Moderat negativă sau pozitivă
Poate exprima afecte pozitive	Nu	Uneori
Frecvență în uz	Rar	Relativ frecventă
Modul verbului	Tipic la conjunctiv	Tipic la optativ
Persoana verbului	A 3-a	A 3-a

Evident, cele două cazuri și caracteristicile lor ilustrează extremele, dar în realitate există un *continuum* lingvistic între cei doi poli.

În concluzie, în accepția pe care am dat-o imprecăției aici, toate blestemele sunt imprecății, iar unele înjurături sunt imprecății-tip.

• În căutarea unei definiții

Un dicton bine-cunoscut din logică afirmă că definiția corectă a unei noțiuni necesită indicarea „genului proxim și a diferenței specifice”. *Genul proxim* se referă la cea mai apropiată categorie în sfera căreia intră obiectul definit. Care este genul proxim al înjurăturii? Părerile diferă: este un „relict degradat al descântecului”¹⁵, o „formă degenerată a jurământului”¹⁶, o „categorie mai specială de blestem”¹⁷ sau un „subtip al insultei”¹⁸.

Amintim aici câteva definiții formale care s-au dat înjurăturii la noi:

expresii care conțin în general, sau se referă implicit la unul sau mai multe cuvinte obscene¹⁹

agresiune verbală, cel mai adesea spontană, care recurge la obscenități, la cuvinte considerate tabu²⁰

¹⁵ Kernbach, 1995, p. 283.

¹⁶ Gherghinescu, 1995, p. 19.

¹⁷ Diaconu, 1999-2000, p. 390.

¹⁸ Felecan, Bugheșiu, 2015, p. 62.

¹⁹ Schøller, 1971, pp. 249-250.

²⁰ Ofrim, 2014, p. VI.

enunțuri imperative sau exclamative care apar numai în anumite contexte comunicative, dominate de mărcile vulgarității.²¹

un act verbal conotat depreciativ, al cărui scop ilocuționar este de a exprima exteriorizarea verbală a unei stări psihologice puternic marcate subiectiv, cu realizare directă sau indirectă în funcție de anumite reguli sociolingvistice.²²

Fiecare dintre definițiile de mai sus surprinde una sau mai multe caracteristici importante. Reținem în primul rând că înjurătura este un *act de limbaj* (în engleză *speech act*), conform teoriei elaborate de filozoful britanic J. L. Austin (1962) și dezvoltată ulterior de filozoful american John Searle (1969, 1993)²³. Searle identifica cinci categorii de acte de limbaj de bază: *asertive, directive, comisive, declarative și expresive*. În această ultimă categorie intră și înjurăturile, alături de saluturi, exclamații, mulțumiri, felicitări sau scuze. Actele de limbaj expresive sunt acele enunțuri prin care vorbitorul exprimă o stare de spirit, un sentiment în legătură cu propria persoană sau cu lumea exterioară.

De regulă, un act de limbaj cuprinde o componentă ilocuționară și una perlocuționară. Forța sau efectul ilocuționar se referă la intenționalitatea enunțului și arată ce dorește să transmită vorbitorul. În cazul înjurăturii intenția, mai mult sau mai puțin conștientă, este în principal de a exprima o stare psihologică, prin intermediul

²¹ Ioan Milică, *Expresivitatea argoului*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2009, p. 224.

²² Felecan, Bugheșiu, 2015, p. 62.

²³ J. L. Austin, *How to Do Things with Words*, Oxford, Clarendon Press, 1962; John R. Searle, *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*, Cambridge, Cambridge University Press, 1969; John R. Searle, *Expression and Meaning: Studies in the Theory of Speech Acts*, New York, Cambridge University Press, 1993.

căreia, eventual, pot fi identificate obiective secundare – intimidare, jignire, ilaritate, șoc etc. Componenta perlocuționară se referă la efectele, răspunsul și consecințele pe care un enunț le produce asupra ascultătorului, indiferent de intenția vorbitorului. Forța sau efectul perlocuționar al înjurăturii e variat, putând fi tradus prin indignare, teamă, șoc, agresivitate etc. Evident, în practică e posibil ca intenția emițătorului să nu coincidă cu efectul exercitat asupra receptorului, uneori reacția fiind chiar opusă celei scontate.

Definiția care pare să surprindă cel mai bine esența noțiunii de *înjurătură* este cea propusă de lingvistul suedez Magnus Ljung²⁴ și pe care o vom utiliza aici cu mici modificări.

Așadar, *înjurătura* este un act de limbaj expresiv prin care vorbitorul exprimă, sincer sau nu, o stare emoțională intensă și care îndeplinește următoarele criterii:

1. Conține explicit sau implicit un termen tabu puternic conotat.
2. E structurat sub forma unei *formule stereotip*.
3. Nu e folosit cu sensul său literal.

Această definiție are avantajul că evită ambiguitatea inerentă conceptului de *înjurătură* și stabilește criterii obiective de departajare netă a unor enunțuri în înjurături sau non-înjurături. În această carte substantivul „înjurătură” și verbul aferent „a înjura” vor fi folosite exclusiv cu sensul indicat mai sus pentru a înlătura orice confuzii generate de înțelesurile variate ale termenilor respectivi. Pe de altă parte, o astfel de definiție strictă are dezavantajul

²⁴ Ljung, 2011, p. 4.

că impune linii de demarcație artificială acolo unde de fapt există un continuum lingvistic.

În capitolul următor ne vom opri asupra principalelor caracteristici ale înjurăturii așa cum reies ele din definiție.